

Särskilt yttrande.

Kommitterades beslut i fråga om olika pensionsålder för manliga och kvinnliga befattningshavare har jag icke kunnat biträda.

Av den i betänkandet lämnade historiken över pensionsfrågan framgår tydligt, att det huvudsakliga skäl, som tidigare anförts för lägre pensionsålder för kvinnliga befattningshavare, nämligen att erfarenheten ådagalagt, att minskning i arbetskrafter skulle inträda för kvinnor i allmänhet tidigare än för män, icke är grundat på någon utredning av frågan utan mera är att anse såsom ett obevisat påstående, vilket sedan det en gång blivit i tillämpningen fastslaget, ansetts såsom riktigt.

Att till grund för detta allmänna omdöme från de överordnades sida kan ligga en erfarenhet bestrides icke, även om det torde få anses, att denna influerats av en allmän uppfattning dels att kvinnorna såsom i allmänhet av svagare kroppsconstitution även måste hava tidigare avtagande arbetskraft, dels att kvinnorna av fysiologiska orsaker ofta i femtioårsåldern hava att genomgå ett svaghetstillstånd, som kan inverka på deras arbetskraft, dels ock att endast en mycket begränsad erfarenhet vid tiden för avgivandet av de första yttrandena måste hava stått till buds. Beträffande dessa på omdömena antagligen inverkan omständigheter får man givetvis icke av kvinnornas i och för sig svagare kropps krafter sluta till, att desamma skulle medföra en vid viss ålder avtagande arbetsförmåga — de inverka ju icke på deras livslängd i förhållande till mäns — och i avseende på det faktum, att kvinnor vid viss ålder ofta genomgå ett svaghetstillstånd, säger den allmänna erfarenheten, att därefter återvinna de vanligen sin förutvarande hälsa och arbetskraft.

Det har från motståndarna till olika pensionsålder för män och kvinnor ofta framhållits, att den erfarenhet som ansetts föreligga beträffande kvinnornas tidigare avtagande arbetskraft intet bevisar, då mäns och kvinnors arbetsförhållanden ej varit likvärdiga, och härvid har då hänvisats på de självförsörjande kvinnornas ogynnsammare levnadsför-

hållanden på grund av sämre löner, tvång att på den grund skaffa sig extra arbete m. m. Oavsett dessa omständigheter, ägnade att till kvinnornas nackdel förrycka en jämförelse, får jag framhålla en ytterligare omständighet, på grund av vilken enligt mitt förmenande över huvud taget ingen jämförelse hittills, annat än beträffande vissa begränsade yrkesgrupper, kunnat ske. Med undantag av kvinnoarbetet inom skolvärlden, till vilket jag senare skall återkomma, och vissa befattningar inom kommunikationsverken hava de befattningar inom vilka kvinnor i statstjänst vunnit anställning huvudsakligen endast varit besatta med kvinnor. Även om män vunnit sin första anställning inom samma eller liknande befattningar, kvarstå de i regel ej i desamma i hela livet. De hava befordringsmöjligheter, med därav följande, arbetströtthet motverkande stimulans. Om således erfarenheten av kvinnoarbetet å de befattningar av olika slag, vari kvinnor hittills prövats, skulle utvisa, att befattningshavaren blir utsliten tidigare än för statstjänst i allmänhet anses böra vara fallet, är därmed ej ådagalagt, att kvinnor bliva utslitna tidigare än män, då män över huvud taget vid 60-årsåldern ej sysselsättas i sådana befattningar. Enligt mitt förmenande bör man snarare draga den slutsatsen av förenämnda erfarenhet, att i biträdesgraderna, d. v. s. sådana befattningar, som mera uteslutande handhava enformiga och mekaniska arbetsuppgifter, det är lämpligt med en lägre pensionsålder än i högre befattningar. På samma sätt utvisar erfarenheten från kommunikationsverken, där t. ex. för rikstelefonister är bestämt en pensionsålder av 55 år, intet i denna sak, då inga män äro sysselsatta i denna befattning. Ej heller skillnaden i pensionsålder mellan telegrafister och telegrafassistenter, de förra kvinnliga, de senare manliga befattningar med huvudsakligen samma sysselsättning, utsäger något härutinnan, då i regel telegrafassistenter långt före 60 års ålder befordrats till andra befattningar.

Annan möjlighet till jämförelse föreligger i fråga om lärarebefattningar, och jag vågar uttala den bestämda meningen, att från detta område ingen erfarenhet som motiverar skillnad i pensionsåldern föreligger. Från våra enskilda läroverk hava vi många exempel på dugliga kvinnor, vilka utövat ledningen av sina skolor till långt över sextioårsåldern och erfarenheten från detta område av kvinnoverksamhet har även lett till att skillnaden i pensionsåldern minskats, om den även ännu ej blivit lika, vilket torde vara att hänföra till den allmänt fastslagna skillnaden i pensionslagen.

För de statstjänster av högre grad, som nu äro föreslagna att öppnas för kvinnor, föreligger givetvis ingen direkt erfarenhet. Från enskild

verksamhet, varest kvinnor haft tillfälle verka på mera ansvarsfulla poster, torde däremot många exempel kunna framdragas på deras oförminskade arbetsförmåga vid framskriden ålder.

Jag anser således, att erfarenhet och, enligt mitt förmenande fullt tillräcklig sådan, föreligger för att nu bestämma mäns och kvinnors pensionsålder lika. Därmed vill jag icke hava sagt, att det icke kan vara önskvärt att för vissa befattningar, f. n. betecknade såsom kvinnliga, bör fastställas en lägre pensionsålder än 67 år, detta dock ej på grund av att de innehavas av kvinnor utan på grund av befattningens art. Det torde böra anmärkas, att dessa befattningshavare i regel tillträda sin tjänst vid så unga år, att de redan med en pensionsålder av 60 år kunna hava uppnått 40 tjänsteår och därutöver.

Den tveksamhet beträffande höjningen av pensionsåldern, som kan utläsas ur vissa av de yttranden, som ingått å de av kommitterade utsända frågeformulären, finner jag fullt förklarlig, då svaren avgivits just av de kategorier befattningshavare, varom jag nyss talat, och det är snarare anmärkningsvärt, att de icke samtliga avstyrkt en höjning av nuvarande pensionsålder. Jag är även av den uppfattningen, att vid den tidigare diskussionen om kvinnornas pensionsålder, det förhållandet spelat en ganska framträdande roll, att kvinnornas lägre pensionsålder inverkat på deras avlöning och att därför kravet på lika lön haft sitt komplement i kravet på lika pensionsålder. Att frågan om lika lön i samma befattning men med bibehållen olikhet i pensionsåldern kan lösas, framgår av kommitterades förslag. De yrkanden, som på denna grund kan hava framställts om samma pensionsålder för män och kvinnor hava härigenom bortfallit. Då jag det oaktat vidhåller min uppfattning att lika pensionsålder bör råda, beror detta på min fasta övertygelse, att den kvinuliga arbetskraften är fullt ut lika uthållig som den manliga om åt densamma gives tillfälle att arbeta under lika förhållanden, att det är en bestämd olägenhet i att där likställighet i övrigt råder, andra krav ställas på kvinnor än på män, samt att det föreligger samma statsintresse när det gäller kvinnor som män att utnyttja deras arbetskraft, tillgodogöra sig den erfarenhet, de kunna hava vunnit i sin ämbetsutövning, och att ej tidigare än som är nödvändigt inränga dem i de icke produktiva klasserna. Att det för tjänstemannen, här den kvinnliga, är ett intresse, att ej tidigare än den manliga kamraten sättas på den indragningsstat, som pensionering innebär, har icke på något sätt för mig varit avgörande, även om det måste betecknas såsom en orätt mot kvinnorna om så sker, utan att det tillfyllest har ådagalagts, att de ej äro tjänstedugliga.

Jag önskar få uttala, att när majoriteten av de kommitterade ej ansett sig kunna dela min ståndpunkt i frågan, jag anser, att de funnit en i stort sett god lösning av den ekonomiska sidan av kvinnornas pensionsfråga, särskilt ur den synpunkten att den ej bör kunna lägga hinder i vägen för en höjning av kvinnornas pensionsålder, vare sig successivt eller för vissa tjänstegrupper. Dock kan jag ej anse det riktigt, att kvinnorna skola erlägga en, låt vara obetydlig, högre avgift på grund av längre levnadsålder. Det finnes ingen anledning att, när man ej indelar männen i olika riskklasser, företaga en indelning efter kön; män och kvinnor böra innefatta en enda solidaritetsgrupp.

Jag har dock ej, av anförda skäl, kunnat ansluta mig till kommitterades förslag utan anser jag, att i de befattningar, där tillträde lämnas öppet för män och kvinnor, pensionsåldern bör bestämmas lika samt för kvinnor fastställas samma pensionsavgifter som för män med skyldighet att i likhet med män och med samma avgifter bidra till efterlevandes pensionering — detta givetvis under förutsättning att avlöningsprincipen lika lön i samma befattning vinner tillämpning. Dessa sistnämnda avgifter böra erläggas jämväl av kvinnorna ej blott av den orsak, att deras reallön givetvis icke bör utgå med högre belopp än männens, utan även därför, att jag anser, att det bör vara såväl en skyldighet för dem att gemensamt med männen draga denna tunga, som ock en rätt att få sörja för att icke deras efterlevande genom deras frånfalle komma i ekonomiskt betryckt ställning.

Då de befattningar, för vilka jag enligt det ovan anförda skulle anse lämpligt att lägre pensionsålder än 67 år fastställas, i förslaget reserverats för kvinnor, saknar jag anledning här ingå på ett preciserande av för dessa kategorier lämplig pensionsålder särskilt enär, intill en omarbetning av pensionslagen kan komma till stånd, pensionsåldern för dessa befattningshavare utan olägenhet torde kunna förbliva vid nu gällande.

Mathilda Staël von Holstein.